

Διαχείριση των αστικών αποβλήτων:

ένα διαρκές πεδίο συγκρούσεων και μια πρόκληση για διεκδίκηση εναλλακτικών λύσεων

Τα τελευταία χρόνια, η διαχείριση των **αστικών αποβλήτων** τείνει να αποτελέσει ένα διαρκές πεδίο συγκρούσεων και αντιπαραθέσεων, που σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν πάρει εκρηκτικές διαστάσεις. Γνωρίζουμε όλοι τα πεδία αυτά: η Λευκίμη της Κέρκυρας, το Ελληνικό των Ιωαννίνων, η Μαυροράχη και οι Ταγαράδες στη Θεσσαλονίκη, το Γραμματικό της Αττικής, το Αλιβέρι, η Θήβα, η Μάνδρα λίγο πιο παλιά κ.ά.. Με πιο πρόσφατα επεισόδια, αυτά της προκήρυξης διαγωνισμού για τις υποδομές του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΟΣΔΑ) περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας με ΣΔΙΤ, της Κερατέας, της οριστικοποίησης της απόρριψης της λυματολάσπης της Ψυτάλλειας στη Φυλή, της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των νέων εγκαταστάσεων μηχανικής ανακύκλωσης και της μηχανικής διαλογής και βιολογικής ξήρανσης στη Φυλή και, τέλος, της παράτυπης και εν κρυπτώ υπογραφής της προγραμματικής σύμβασης (μεταξύ της αποκεντρωμένης διοίκησης Αττικής και του ΕΣΔΚΝΑ) για τις εγκαταστάσεις που προαναφέρθηκαν.

Μεταξύ πολλών άλλων αιτιών, μεγαλύτερης ή μικρότερης σημασίας, αξίζει κανείς να επισημάνει το κεντρικό γεγονός της **αδυναμίας (ή και της απροθυμίας) ελέγχου** ενός μοντέλου λειτουργίας της κοινωνίας μας, που οδηγεί σε μια **συνεχή αύξηση της ποσότητας των παραγόμενων αστικών αποβλήτων**. Η διερεύνηση των βαθύτερων αιτιών αυτής της υπαρκτής πραγματικότητας οδηγεί, αναπόφευκτα, σε ποικίλες εκτιμήσεις, άλλοτε συγκλίνουσες και άλλοτε αποκλίνουσες.

Ωστόσο, δεν είναι καθόλου δύσκολο να επιβεβαιώσουμε μian ευρύτατη συμφωνία στα ζητήματα της “πρώτης γραμμής”. Ειδικότερα, για το λεκανοπέδιο της Αττικής, αλλά και για τα άλλα μεγάλα αστικά κέντρα, δεν μπορεί παρά να συμφωνήσουμε ότι τα εκρηκτικά φαινόμενα στη διαχείριση των απορριμμάτων συνδέονται και με την **πληθυσμιακή υπερσυγκέντρωση, την έλλειψη πρόληψης, τη συστηματική καλλιέργεια ενός μοντέλου κοινωνικής συμπεριφοράς που οδηγεί στην υπερκατανάλωση, αλλά και την εμφανή εμπλοκή μεγάλων οικονομικών συμφερόντων**, που ασκούν τεράστιες πιέσεις για την επιλογή λύσεων και μεθόδων, που εξυπηρετούν, κυρίως, τα συμφέροντά τους. Είναι, γι αυτό το λόγο, απολύτως σαφές ότι οποιαδήποτε εναλλακτική λύση οφείλει να υιοθετεί **πρακτικές αποδυνάμωσης και εξάλειψης των παραπάνω παραγόντων**.

Α. Υπάρχει εναλλακτική λύση και μπορεί να εφαρμοστεί τώρα

Το υλοποιούμενο εθνικό και τα περιφερειακά σχέδια διαχείρισης απορριμμάτων προδιαγράφουν την αναπαραγωγή και τη δημιουργία νέων οξύτατων προβλημάτων. Για το λόγο αυτό η απλή καταγγελία τους είναι ένα μικρό μόνο μέρος από αυτά που οφείλουμε να πράξουμε. Όσοι συμμετέχουμε και συγκροτούμε αυτήν την πρωτοβουλία, είμαστε απολύτως πεισμένοι ότι χρειάζονται, πολύ περισσότερο, **πρακτικές διαμόρφωσης εναλλακτικών προτάσεων και συλλογικών κοινωνικοπολιτικών δράσεων για την εφαρμογή τους**.

Ένα σύστημα αλληλοϋποστηριζόμενων συμφερόντων προσπαθεί να μας πείσει ότι μια άλλου τύπου διαχείριση μπορεί να ακούγεται καλή, αλλά δεν είναι ακόμη ώριμη και αφορά στο μακρινό μέλλον. Επικαλούνται πρακτικές και συμπεριφορές συμπολιτών μας, που οι ίδιοι καλλιεργούν και υποθάλπουν, για να μετακυλήσουν τις ευθύνες τους. Αισθανόμαστε την ανάγκη να βροντοφωνάξουμε ότι και **ολοκληρωμένες εναλλακτικές λύσεις υπάρχουν και μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα**, με πολύ μικρότερο κόστος από τις συγκεντρωτικές λύσεις που προωθούνται.

B. Οι προϋποθέσεις και οι στόχοι

Για να μετατραπεί, όμως, η θεωρητική δυνατότητα σε πράξη, είναι αναγκαίο να αναπτυχθεί ένα ισχυρό κίνημα πολιτών, που θα εκφράζεται και με αυτόνομες θεματικές δράσεις στον τομέα της διαχείρισης των απορριμμάτων, αλλά και με πολυθεματικές κοινωνικές δράσεις, μέσα από υπαρκτές συλλογικότητες, για ζητήματα υγείας, ποιότητας ζωής, προστασίας του περιβάλλοντος, δικαιωμάτων κλπ. Ένα κίνημα που θα έχει αφομοιώσει την αίσθηση της κοινής μας ευθύνης για το που πηγαίνουν και πως διαχειρίζονται τα σκουπίδια που όλοι μας παράγουμε.

Αυτή τη φιλόδοξη προοπτική θέλουμε να υπηρετήσουμε, προσπαθώντας να συμβάλλουμε στη δημιουργία ενός μετώπου, που θα προτάξει τρία βασικά αιτήματα άμεσης διεκδίκησης:

1. Επαναδιαμόρφωση του εθνικού και των περιφερειακών σχεδίων, με πρωτεύον κριτήριο την αποκεντρωμένη διάταξη των δραστηριοτήτων διαχείρισης στερεών αποβλήτων.
2. Ακύρωση εκείνων των αποφάσεων και άλλων πράξεων της διοίκησης και των φορέων διαχείρισης, που υλοποιούν τις πιο αρνητικές πλευρές των παραπάνω σχεδίων.
3. Διαμόρφωση και εφαρμογή εναλλακτικών σχεδίων διαχείρισης, σε κάθε επίπεδο.

Γ. Που στηρίζεται και τι περιλαμβάνει μια εναλλακτική πρόταση

Θεωρούμε ότι δεν υπάρχει ένα και μοναδικό μοντέλο διαχείρισης απορριμμάτων. Σε κάθε περίπτωση, όμως, οποιαδήποτε εναλλακτική λύση για να είναι αποδεκτή, δεν μπορεί παρά να:

1. Προτάσσει κριτήρια δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος, ιδιαίτερα, στις σημερινές συνθήκες της κρίσης. Να είναι απαλλαγμένη από την υφιστάμενη λογική της σύνδεσης οποιουδήποτε έργου διαχείρισης με έναν εργολάβο, πολύ δε περισσότερο με τον προνομιακό “εθνικό” εργολάβο.
2. Να καλλιεργεί και να ενθαρρύνει την άμεση εμπλοκή των πολιτών στη διαδικασία της διαχείρισης.
3. Να ενισχύει τις αποκεντρωμένες διαδικασίες προδιαλογής και ανάκτησης υλικών, έτσι ώστε να περιοριστεί, στο ελάχιστο, η ποσότητα των σύμμεικτων απορριμμάτων, που έχουν ανάγκη μεταφοράς και κεντρικής επεξεργασίας. Να υιοθετηθεί η λογική: καμιά επεξεργασία που μπορεί να γίνει σε κάποιο επίπεδο (οικιακό, κτιριακό, γειτονιάς, δήμου κλπ.) να μη μεταφέρεται στο ή στα επόμενα.
4. Με αυτόν τον τρόπο να περιοριστεί δραστικά η ανάγκη νέων ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ, σταθμών μεταφόρτωσης, κεντρικών ΚΔΑΥ και μονάδων μηχανικής - βιολογικής επεξεργασίας, ακόμη και κεντρικών μονάδων κομποστοποίησης.
5. Να εξαιρεί, τουλάχιστον σε αυτήν τη φάση, από τις αποδεκτές τεχνολογίες επεξεργασίας – αξιοποίησης των αστικών στερεών αποβλήτων, τεχνολογίες όπως της βιολογικής ξήρανσης ή της θερμικής αξιοποίησης, που οδηγούν στην καύση και για τις οποίες υπάρχουν πολλαπλές ενστάσεις περιβαλλοντικού και οικονομικού χαρακτήρα, ενώ, ταυτόχρονα, αποτελούν την ταφόπλακα της ανακύκλωσης και της κομποστοποίησης.
6. Να απορρίπτει, σε κάθε περίπτωση, τη “βουβή” επιλογή του ΥΠΕΚΑ να επιτρέψει την άτυπη αναγνώριση του δευτερογενούς καυσίμου SRF, σαν πλήρως βιοαποδομήσιμου υλικού, με συνέπεια η χρήση του στην ηλεκτροπαραγωγή να λογίζεται σαν ΑΠΕ, γεγονός που, μέσω της σχετικής επιδότησης, επιβαρύνει υπέρμετρα και το τελικό κόστος διαχείρισης των απορριμμάτων.

Σε ότι αφορά στο σχεδιασμό της περιφέρειας Αττικής, θεωρούμε ότι αξίζει να επισημανθούν δύο ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος:

- **Το πρώτο**, αφορά στην προοπτική των εγκαταστάσεων της περιοχής Λιοσίων – Φυλής, που για δεκαετίες θεωρούνταν σαν η αδιαμφισβήτητη περιοχή εναπόθεσης των σκουπιδιών του λεκανοπεδίου και, μάλιστα, με υποδομές πολύ άσχημες. Στο πλαίσιο ενός νέου σχεδιασμού, θα πρέπει να αποκλειστεί η ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και να υπάρξει ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, μέσα στο οποίο επιβάλλεται: να κλείσει ο ΧΥΤΑ, να απομακρυνθούν οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις, να αποκατασταθεί ο χώρος, σύμφωνα με όλες τις προβλεπόμενες προδιαγραφές και να μπει η ευρύτερη περιοχή σε ειδικό πρόγραμμα απορρύπανσης.
- **Το δεύτερο**, αφορά στη συζήτηση για αναζήτηση χώρων υγειονομικής ταφής εκτός Αττικής. Πιστεύουμε ότι η σχετική συζήτηση δεν έχει κανένα περιεχόμενο, καθώς προσκρούει σε όλες τις σχετικές οδηγίες και κατευθύνσεις της Ε.Ε.. Άλλωστε, η συνετή διαχείριση των απορριμμάτων εξαλείφει την ανάγκη τέτοιων χώρων, όταν γίνεται αποκεντρωμένα, σε μικρές εγκαταστάσεις, κοντά στις περιοχές όπου παράγονται τα απορρίμματα, αποτρέποντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, την πιθανή στοχοποίηση όμορων περιοχών οι οποίες, ήδη, δέχονται ισχυρότατες περιβαλλοντικές πιέσεις από υφιστάμενες χρήσεις και λειτουργίες.

Σε ότι αφορά στις ιδιαίτερες, επιμέρους πλευρές, καταθέτουμε στους συμπολίτες μας και τις συλλογικότητες που τους εκφράζουν τα παρακάτω σημεία, που μπορούν να αποτελέσουν τον κεντρικό κορμό μιας εναλλακτικής πρότασης:

1. Μείωση της ποσότητας και του όγκου των απορριμμάτων, που έχουν ανάγκη κεντρικής διαχείρισης σε ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων (ΟΕΔΑ). Αυτό μπορεί να συμβεί με:
 - 1.1. Μέτρα πρόληψης (υπάρχει μια ευρεία γκάμα μέτρων, για τα οποία χρειάζεται συστηματική ενημέρωση, όπως και για τις άλλες πρακτικές της εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων).
 - 1.2. Επαναχρησιμοποίηση συσκευασιών και άλλων τυποποιημένων προϊόντων - υλικών
 - 1.3. Οικιακή κομποστοποίηση.
 - 1.4. Δυνατότητα κατασκευής μικρών αποκεντρωμένων μονάδων διαλογής και κομποστοποίησης.
 - 1.5. Υποχρέωση χρήσης μηχανικών κομποστοποιητών από τους μεγάλους παραγωγούς οργανικών (στρατόπεδα, νοσοκομεία, μεγάλα ξενοδοχεία, μεγάλοι χώροι εστίασης, ΟΤΑ).
 - 1.6. Βελτίωση υπαρχόντων και λειτουργία νέων συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης.
 - 1.7. Διαλογή στην πηγή με 4 κάδους για:
 - ✚ **Χαρτί**, που θα οδηγείται, αρχικά, στην πλησιέστερη εγκατάσταση κομποστοποίησης, προκειμένου να αξιοποιείται στη ρύθμιση της υγρασίας του κομπόστ (προς αποφυγή στραγγισμάτων) και, στη συνέχεια, όσο πλεονάζει στην ανακύκλωση.
 - ✚ **Πλαστικά, γυαλί, μέταλλο, ξύλο**, που θα οδηγούνται για διαλογή στα ειδικά κέντρα διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών (ΚΔΑΥ) και μετά στην ανακύκλωση
 - ✚ **Υπόλοιπα οργανικά και βιοαποδομήσιμα υλικά**, που θα οδηγούνται για κομποστοποίηση, κατά προτίμηση, στις αποκεντρωμένες μονάδες κομποστοποίησης προδιαλεγμένων
 - ✚ **Υπολείμματα**, που θα οδηγούνται σε εγκαταστάσεις διαχωρισμού, όπου ανακτώνται υλικά, τα όσα οργανικά υπάρχουν θα γίνονται κομπόστ, ενώ τα αδρανή θα υφίστανται κατεργασία για αξιοποίηση στην οδοποιία, ή σε αποκαταστάσεις τοπίου

2. Δημιουργία διαδημοτικών ΚΔΑΥ, διασπαρμένων στους ΟΤΑ της Αττικής ή σε ομάδες όμορων δήμων, που θα μπορούν να συστεγαστούν (ή να συνδυαστούν) με τις αποκεντρωμένες μονάδες κομποστοποίησης
3. Χρήση του υφιστάμενου ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ της Φυλής, στην προοπτική που περιγράφηκε παραπάνω και με την προϋπόθεση ότι εφαρμόζονται τα πρόδρομα μέτρα πρόληψης - διαχωρισμού - κομποστοποίησης - ανακύκλωσης
4. Στο πλαίσιο της μεταβατικής περιόδου, προς ένα πλήρως αποκεντρωμένο σύστημα διαχείρισης των στερεών αποβλήτων, θα μπορούσε να προβλεφθεί η κατασκευή και ορισμένων κεντρικών μονάδων διαλογής και κομποστοποίησης

Αθήνα, 7/2/2011

Πρωτοβουλία συνεννόησης για τη διαχείριση των απορριμμάτων (στην Αττική)

Γιάννης Βέλλης
Σοφία Δημητρίου
Εύη Καραγιάννη
Χρήστος Καραμάνος
Χαρά Καφαντάρη
Τάσος Κεφαλάς
Γιώργος Κόκκινος
Ελένη Μήτσου
Γιάννης Μιχαλόπουλος
Θωμάς Μπιζάς
Καίτη Παναγιωτοπούλου
Βαγγέλης Στογιάννης
Βαγγελιώ Σωτηροπούλου
Πάνος Τότσικας
Κώστας Φωτεινάκης
Χρήστος Χρηστάκης